

Functie-invulling in beperkte bosbeheerplannen¹

De beperkte bosbeheerplannen zijn van toepassing op een grote bosoppervlakte en zijn dus een belangrijk instrument van het gebiedsgerichte natuur- en bosbeleid. Een beheerplan geeft aan waar de beheerder met het bos heen wil.

Het bosdecreet stelt dat bossen multifunctioneel zijn. Maar zien eigenaars dat ook zo in hun beheerdoelstellingen?

We willen nagaan in hoeverre de bossen waarvoor een beperkt beheerplan werd ingediend ook volgens de eigenaars verschillende functies moeten vervullen en of deze functievervulling evolueert in de tijd.

Voor privébossen groter dan 5 ha moet een beheerplan worden opgemaakt. Dat wordt een uitgebreid beheerplan, wanneer het bos binnen VEN ligt en een beperkt beheerplan wanneer dit niet zo is. Voor alle openbare bossen moet een uitgebreid beheerplan worden gemaakt. Eind 2006 was er in Vlaanderen 42.190 ha bos met een beheerplan, waarvan 28.232 ha met een beperkt beheerplan en 13.958 ha met een uitgebreid beheerplan.

We analyseerden een steekproef van 251 beperkte beheerplannen, met een totale oppervlakte van 4803 ha in de provincies Vlaams-Brabant, Limburg en Antwerpen. Het staal beslaat 17% van de bossen in die provincies waarvoor een beperkt beheerplan werd opgemaakt. Voor de analyse werden de dossiers verdeeld in 3 periodes, gescheiden door het verschijnen van het Natuurdecreet (1997)² met de invoering van de zorgplicht en het Besluit op bosbeheerplannen (2003)³. Voor de eerste periode werden 95 dossiers geanalyseerd; voor de tweede 112 en voor de laatste 44, telkens evenredig met het aantal dossiers dat in de betreffende periode werd goedgekeurd.

Meer multifunctionele beheerplannen

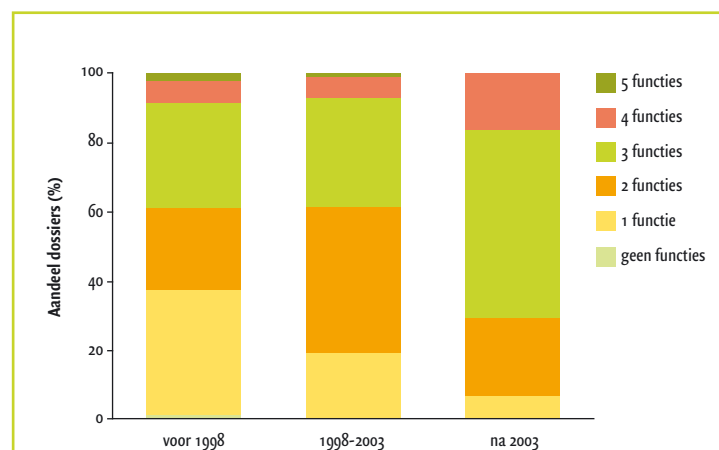
We stellen vast dat in de eerste aanvraagperiode (<1998) een groot aandeel van de dossiers (37%) monofunctioneel waren. In de laatste periode, na de besluitwijziging, is dit teruggevallen tot 7%. Dossiers met 3 functies of meer nemen dan het grootste aandeel in (70%)^{****}.

BEATRIJS VAN DER AA, Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek

© Beatrijs Van der Aa

In de loop der jaren veranderde het formulier voor de beperkte beheerplannen aanzienlijk. Op de meest recente formulieren worden heel wat suggesties gegeven over mogelijke functievervulling van het bos. Wanneer uit onze analyse blijkt dat in recente dossiers meer functies of meer elementen van een bepaalde functie worden aangevinkt kan dit net zo goed te maken hebben met gewijzigde intenties van de beheerder als met een ander invulgedrag

Figuur 1: Evolutie van het aantal functies in de doelstellingen van de beperkte bosbeheerplannen (2007, brongegevens uit steekproef beperkte beheerplannen).

ten gevolge van de suggesties. Bovendien werden de dossiers in de loop der jaren ook kritischer beoordeeld.

Hout moet?

De economische functie wordt in bijna elk onderzocht dossier aangevinkt; in de laatste periode worden significant minder (***) elementen van de economische functie aangeduid. In 97% van de onderzochte dossiers is de economische functie de houtproductiefunctie. In de laatste periode zien we het oppervlakteaandeel bossen met een beperkt beheerplan met houtproductie (ook) voor eigen verbruik stijgen, maar dit effect is niet significant. Jacht wordt in 69% van de dossiers opgegeven; het gaat hier niet altijd om verpachting. In recentere dossiers wordt de jachtfunctie minder aangeduid, maar dit effect is niet significant. Andere economische functies dan houtproductie en jacht worden in 5% van de dossiers aangegeven. Het gaat dan o.a. om opbrengst van hooi van de open plekken en om kastanjes en strooisel.

Meer leven in het bos?

Daar waar in de eerste periode nog minder dan de helft van de beperkte beheerplannen werd ingediend met aandacht voor de ecologische functie, is dat zeer significant (***) aangegroeid tot 88%.

Bij de ecologische functie wordt de mogelijkheid geboden om te kiezen voor aandacht voor één of meer van de volgende elementen: inheemse boomsoorten; open plekken in het bos; bosranden; poelen/moerassen; specifieke vegetaties; specifieke fauna-elementen; andere. Het is opvallend dat in deze keuzelijst geen mogelijkheid is om te kiezen voor meer dood hout of behoud van meer oude bomen op stam. Slechts één eigenaar gaf dit spontaan als doelstelling aan bij 'Andere'.

Meestal wordt ervoor gekozen om het aandeel inheemse boomsoorten te verhogen. De andere maatregelen zijn duidelijk minder succesvol. Dit kan te maken hebben met het feit dat voor bossen met een beperkt beheerplan alleen subsidie voor herbebossing wordt gegeven.

Meer bossen voor mensen?

Hoewel er nog altijd veel dossiers worden opgemaakt waarbij het bos niet toegankelijk wordt, is sinds het begin van de opmaak van de beperkte beheerplannen het aandeel volledig toegankelijk bos toch significant aangegroeid (***). Sinds de wijziging van het Bosdecreet van 18 mei 1999⁵ zijn alle bossen de facto toegankelijk voor voetgangers op de boswegen. Sinds het Subsidiebesluit van 2003 is er een wijziging van de subsidiëring voor openstelling⁶. Een eigenaar kan zijn bos nog steeds

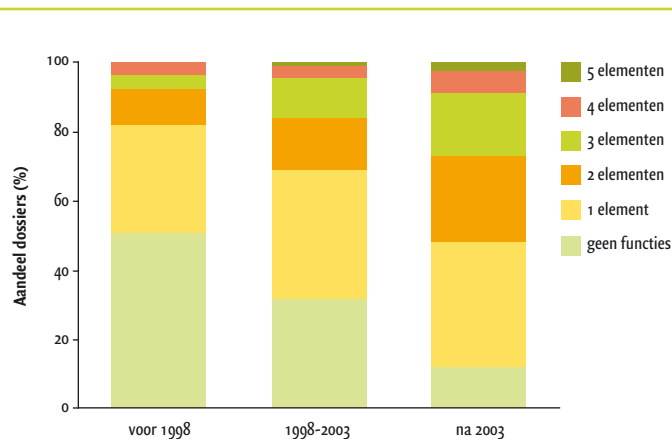
© Beatrijs Van der Aa

ontoegankelijk verklaren, maar dan moet dit ook expliciet aangegeven worden op terrein. Bij het analyseren van de beheerplannen zien we dat, wanneer aangegeven wordt dat een bos ontoegankelijk is, er toch meestal niet aangegeven wordt dat (on)toegankelijkheidsborden zullen worden geplaatst...

Voor een toenemende oppervlakte bos geven de eigenaars aan dat het bos één of meer schermfuncties heeft. In de meeste gevallen gaat het dan om de landschappelijke functie. Andere functies worden in mindere mate aangegeven.

Bosgroepen doen het beter

Een bosgroep is een vrijwillig samenwerkingsverband tussen verschillende boseigenaars, zowel openbare als private, waarbij alle partners op gelijke voet staan met elkaar. Op 31 december 2006 waren er in Vlaanderen 5378 ha beheerplannen opgemaakt door bosgroepen. Dit is 13% van de totale oppervlakte beheerplannen. In de onderzochte steekproef werd voor 12% van de opper-

Figuur 2: Ecologische functie in de beperkte bosbeheerplannen: evolutie van het aantal vermelde elementen (2007, brongegevens uit steekproef beperkte beheerplannen).

vlakke het beheerplan opgemaakt door een bosgroep. Het aandeel beheerplannen opgemaakt door een bosgroep is de laatste jaren zeer significant gestegen (***)¹. In de onderzochte steekproef werden 39 van de 251 dossiers ingediend door een bosgroep.

Bosgroepen dienen iets meer multifunctionele dossiers in dan niet-bosgroepen (figuur 3). In dossiers opgemaakt door een bosgroep komen meestal drie of meer bosfuncties aan bod.

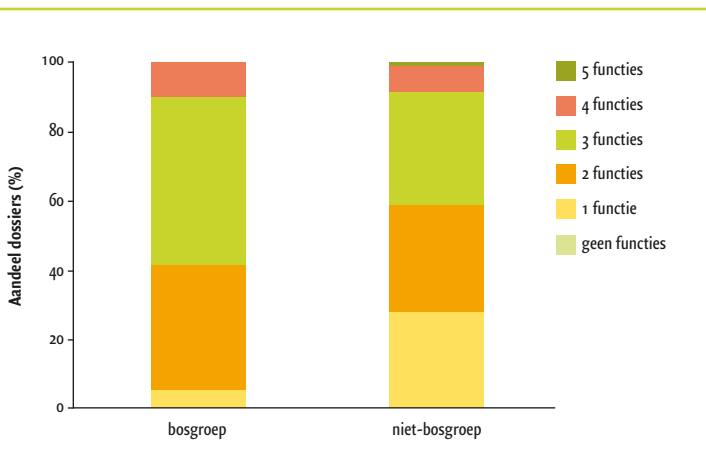
Bosgroepen en niet-bosgroepen geven in de beperkte beheerplannen ongeveer dezelfde economische functievulling aan bossen. Meestal wordt gekozen voor twee economische functies: houtproductie en jacht.

Bosgroepen besteden meer aandacht aan de ecologische functie (*)². In dossiers ingediend door een bosgroep wordt meer gekozen voor het bevorderen van inheemse boomsoorten, open plekken en bosrandenbeheer. Dossiers ingediend door niet-bosgroepen bevatten meer maatregelen ten voordele van fauna-elementen.

Bossen waarvan het beperkt beheerplan werd opgemaakt door een bosgroep zijn significant toegankelijker (***)³ dan bossen waarvan het beperkt beheerplan niet werd opgemaakt door een bosgroep (55% versus 40%).

Wordt er ook anders beheerd?

Wanneer andere doelstellingen worden vooropgesteld, zou dit ook moeten weerspiegeld worden in andere beheermaatregelen. In het beperkte beheerplan wordt gepolst naar de voornemens van de beheerder over de bestandsverjongingssystemen en het type eindkap. We zien dat in de eerste periode in de meeste dossiers werd aangegeven dat verjonging zou gebeuren via kunstmatige verjonging (90%), en in veel mindere mate via natuurlijke verjonging. Bosom-

Figuur 3: Impact van bosgroepen op het aantal functies: vergelijking tussen de beheerplannen van bosgroepen en van anderen (2007, brongegevens uit steekproef beperkte beheerplannen).

vorming komt niet voor in de onderzochte dossiers van die periode. Dat is in de laatste periode wel even anders: bosomvorming is het belangrijkste, gevolgd door kunstmatige verjonging en natuurlijke verjonging. Ook de toepassing van kaalslag als eindkap gaat achteruit van 90% in de eerste periode tot nog 47% in de laatste periode. Deze wijziging in bestandsverjonging is goed te rijmen met de tendens naar meer ecologische beheerdoelstellingen met aandacht voor inheemse soorten. Bosgroepen hebben ook een rol in dit verhaal: in dossiers die ingediend werden door bosgroepen wordt vaker gekozen voor bosomvorming of natuurlijke verjonging dan in dossiers die niet door bosgroepen werden ingediend. Bosgroepen stellen ook minder vaak kaalkap voor als eindkap. ■

Uit onze analyse blijkt dat beperkte beheerplannen in toenemende mate multifunctioneel worden opgevat. De economische functie blijft belangrijk, maar er gaat geleidelijk meer aandacht naar de ecologische, de recreatieve en de schermfunctie.

Door bosgroepen opgemaakte beperkte bosbeheerplannen zijn multifunctioneler dan andere: er gaat meer aandacht naar de ecologische functie en ze leiden tot meer toegankelijke bossen. De vastgestelde evolutie in beheerdoelstellingen wordt gereflecteerd in het voorstel tot beheermaatregelen. Welke effecten dit op terrein heeft, kon met deze studie niet worden nagegaan.

- 1 Dit artikel is gebaseerd op Van der Aa, B. 2007. Bosbeheer. In: Dumortier M., De Bruyn, L. Hens M., Peymen J., Schneiders A., Van Daele T. en Van Reeth W. (red.) 2007. Natuurrapport 2007. Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid. Mededeling van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek nr. 4. Brussel, pp.220-233.
- 2 Decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu van 21 oktober 1997 (BS 10 januari 1998) zoals inmiddels diverse keren gewijzigd
- 3 BVR betreffende de beheerplannen van bossen van 27 juni 2003 (BS 10 september 2003)
- 4 In dit artikel wordt de significantie als volgt aangegeven: * p < 0.05; ** p < 0.01, *** p < 0.001
- 5 Decreet van 18 mei 1999 houdende wijziging van het bosdecreet van 13 juni 1990 (BS 23 juli 1999)
- 6 BVR betreffende de subsidiëring van beheerders van openbare en privé-bossen van 17 juni 2003 (BS 10 september 2003)